

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Departament Współpracy z Samorządem Terytorialnym

DWST-WPZN.053.1.2024.DC
Warszawa, 27 marca 2024 r.

Pani
Violetta Kalka

Szanowna Pani,

odpowiadając na Pani petycję z 17 stycznia 2024 r. w sprawie poprawy warunków pracy nauczycieli oraz uczniów wszystkich typów szkół (w tym przedszkoli), Ministerstwo Edukacji Narodowej uprzejmie wyjaśnia, co następuje.

Minister Edukacji jest otwarta na szeroki dialog z partnerami współodpowiedzialnymi za funkcjonowanie systemu oświaty i wszystkimi środowiskami zainteresowanymi sprawami oświaty.

W związku z szeregiem postulatów i wniosków kierowanych przez związki zawodowe zrzeszające nauczycieli, stronę samorządową, jak również bezpośrednio przez nauczycieli, dostrzegając potrzebę wypracowania zmian dotychczasowych rozwiązań prawnych w zakresie pragmatyki zawodowej nauczycieli, w tym nauczycieli zajmujących stanowiska kierownicze w szkole, Minister Edukacji podjęła decyzję o powołaniu Zespołu, który będzie zajmował się zgłaszanymi postulatami w celu wypracowania niezbędnych zmian. W skład Zespołu zostaną powołani m.in. przedstawiciele związków zawodowych zrzeszających nauczycieli oraz jednostek samorządu terytorialnego. Jedną z pierwszych kwestii analizowanych przez Zespół będzie system wynagradzania nauczycieli. Dokonanie niezbędnych zmian w zakresie pragmatyki zawodowej nauczycieli będzie możliwe po przeanalizowaniu przez Zespół wszystkich kwestii wymagających zmiany.

Jednocześnie odnosząc się do postulatu dotyczącego *zdecydowanego i autentycznego wzmocnienia szkolnictwa zawodowego (jasnych informacji dotyczących finansowania zajęć praktycznych i wynagradzania pracy nauczycieli przygotowujących pracownie do egzaminów zawodowych)*, Ministerstwo Edukacji Narodowej wyjaśnia, że informacje dotyczące finansowania praktycznej nauki zawodu, w tym zajęć praktycznych oraz zasady organizacji praktycznej nauki zawodu, w tym ponoszenie kosztów realizacji praktycznej nauki zawodu, określa ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe¹ oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu². Szczegółowa organizacja praktycznej nauki zawodu powinna być zawarta w statucie szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe³.

¹ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 900, z późn. zm.).

² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz. U. poz. 391).

³ Art. 98 ust. 1 pkt 10 ww. ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.

Zgodnie z przepisami rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu⁴, podmioty przyjmujące uczniów lub młodocianych na praktyczną naukę zawodu zapewniają warunki materialne do realizacji praktycznej nauki zawodu, w szczególności stanowiska szkoleniowe wyposażone w niezbędne urządzenia, sprzęt, narzędzia, materiały i dokumentację techniczną, uwzględniające wymagania bezpieczeństwa i higieny pracy. Przepis ten wprost określa wymóg zapewnienia stanowisk szkoleniowych wyposażonych w odpowiedni do nauczanego zawodu sprzęt i urządzenia, które mają zapewniać odpowiedni poziom realizacji praktycznej nauki zawodu.

Ponadto, w umowie o praktyczną naukę zawodu, którą zawiera dyrektor szkoły z podmiotem przyjmującym uczniów na praktyczną naukę zawodu, określa się sposoby ponoszenia przez strony umowy kosztów realizacji praktycznej nauki zawodu wraz z kalkulacją tych kosztów.

Organy prowadzące szkoły i placówki publiczne otrzymują z budżetu państwa część oświatową subwencji ogólnej przeznaczoną na finansowanie zadań oświatowych, a jednym z tych zadań jest prowadzenie szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w ramach którego realizowana jest praktyczna nauka zawodu.

Odnosząc się do kwestii wynagradzania pracy nauczycieli przygotowujących pracownie do egzaminów zawodowych, uprzejmie informujemy, że od 1 września 2019 r. w egzaminach zawodowych uczestniczą asystenci techniczni. Asystentem technicznym może być nauczyciel lub osoba niebędąca nauczycielem, wskazana przez odpowiednio dyrektora szkoły, placówki i centrum, pracodawcę lub podmiot prowadzący kwalifikacyjny kurs zawodowy. Asystent techniczny, to osoba odpowiedzialna za przygotowanie stanowisk egzaminacyjnych dla zdających przed egzaminem, zapewniająca asystę w trakcie egzaminu oraz odpowiedzialna za zamknięcie stanowisk egzaminacyjnych po egzaminie.

Asystent techniczny za udział w przeprowadzaniu egzaminu zawodowego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie otrzymuje wynagrodzenie, którego wysokość dla asystenta technicznego w 2024 r.⁵ ustalana jest jako iloczyn 0,61% stawki minimalnej stawki wynagrodzenia zasadniczego nauczyciela dyplomowanego posiadającego tytuł zawodowy magistra oraz przygotowanie pedagogiczne⁶ (od 1 stycznia 2024 r. – 27,76 zł za godzinę). Ww. wynagrodzenie przysługuje za każdą godzinę udziału w jednej zmianie tego egzaminu, zgodnie z czasem trwania części praktycznej egzaminu zawodowego, oraz liczby zmian egzaminu, w których bierze udział oraz za każdą godzinę przygotowywania stanowisk egzaminacyjnych dla jednej zmiany egzaminu oraz liczby zmian egzaminu, w których bierze udział.

Odnosząc się do natomiast do postulatu dotyczącego *finansowania w całości przez państwo studiów podyplomowych w przypadku zapotrzebowania dyrektorów na konkretnych specjalistów*, Ministerstwo Edukacji Narodowej informuje, że kwestie dotyczące dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli są regulowane przepisami art. 70a ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela⁷ oraz rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej

⁴ § 8 ust. 2 ww. rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu.

⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 28 grudnia 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków wynagradzania egzaminatorów za udział w przeprowadzaniu egzaminów oraz nauczycieli akademickich za udział w przeprowadzaniu części ustnej egzaminu maturalnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 2822).

⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 stycznia 2005 r. w sprawie wysokości minimalnych stawek wynagrodzenia zasadniczego nauczycieli, ogólnych warunków przyznawania dodatków do wynagrodzenia zasadniczego oraz wynagradzania za pracę w dniu wolnym od pracy (Dz. U. z 2014 r. poz. 416, z późn. zm.).

⁷ Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2023 r. poz. 984, z późn. zm.).

z dnia 23 sierpnia 2019 r. w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczególnych celów szkolenia branżowego oraz trybu i warunków kierowania nauczycieli na szkolenia branżowe⁸.

Minister Edukacji –zgodnie z art. 70a ust. 7 ustawy – Karta Nauczyciela – wyodrębnia w swoim budżecie środki na organizację i realizację ogólnokrajowych zadań w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli, w tym na realizację centralnych programów kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz na zadania w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli, zlecane uczelniom lub innym podmiotom.

Środkami finansowymi na dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli odpowiadającego potrzebom szkoły, określonym przez dyrektora, dysponuje zaś organ prowadzący szkołę.

Zgodnie z przepisami art. 70a ust. 1 ustawy – Karta Nauczyciela, w budżetach organów prowadzących szkoły wyodrębnia się środki na dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli, z uwzględnieniem szkoleń branżowych, w wysokości 0,8% planowanych rocznych środków przeznaczonych na wynagrodzenia osobowe nauczycieli.

Przepisy ustawy – Karta Nauczyciela w art. 70a ust. 3a stanowią, że ze środków na doskonalenie zawodowe nauczycieli, o których mowa w art. 70a ust. 1, dofinansowuje się w części lub w całości, m.in. koszty udziału nauczycieli w studiach podyplomowych.

Rodzaje wydatków związanych z organizacją i prowadzeniem doskonalenia zawodowego nauczycieli, które mogą być dofinansowane z ww. środków, określone są w rozporządzeniu dotyczącym dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli. Przepisy ww. rozporządzenia zobowiązują dyrektorów szkół do:

- określania w każdym roku potrzeb nauczycieli w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli z uwzględnieniem wniosków nauczycieli o dofinansowanie opłat pobieranych przez uczelnie za studia lub studia podyplomowe,
- składania do organu prowadzącego wniosków o dofinansowanie w części lub w całości form doskonalenia nauczycieli.

Zgodnie z ww. przepisami, organ prowadzący ma obowiązek opracować na każdy rok – uwzględniając wnioski dyrektorów szkół - plan dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli ze środków wyodrębnionych na podstawie przepisów art. 70a ust. 1 ustawy – Karta Nauczyciela. W planie tym organ prowadzący – w porozumieniu z dyrektorami szkół - ustala, m.in. maksymalną wysokość dofinansowania opłat pobieranych przez uczelnie oraz formy i specjalności, na które dofinansowanie jest przyznawane.

Mając na uwadze powyższe, każda jednostka samorządu terytorialnego prowadząca szkoły zobowiązana jest wyodrębnić w swoim budżecie środki finansowe na doskonalenie nauczycieli. Od tej jednostki samorządu terytorialnego i dyrektorów szkół prowadzonych przez tę jednostkę zależy, na jakie cele szczególne i jaki zakres doskonalenia je przeznaczy, biorąc pod uwagę w szczególności potrzeby szkół i nauczycieli w nich zatrudnionych.

Ponadto, w związku z postulatem dotyczącym *uprawnień na egzaminie maturalnym dla uczniów odnoszących sukcesy sportowe*, Ministerstwo Edukacji Narodowej uprzejmie informuje, że zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty⁹ oraz rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 stycznia 2002 r. w sprawie

⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2019 r. w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczególnych celów szkolenia branżowego oraz trybu i warunków kierowania nauczycieli na szkolenia branżowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 2628).

⁹ Art. 44zż ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2022 r. poz. 2230, z późn. zm.).

organizacji oraz sposobu przeprowadzania konkursów, turniejów i olimpiad¹⁰ jedynie laureat i finalista ogólnopolskiej olimpiady przedmiotowej¹¹ wymienionej w wykazie¹² oraz laureat lub finalista konkursu przedmiotowego o zasięgu wojewódzkim lub ponadwojewódzkim, organizowanego z zakresu jednego z przedmiotów objętych egzaminem maturalnym, mają prawo m.in. do zwolnienia z egzaminu maturalnego z danego przedmiotu, z którego przeprowadzany był dany konkurs lub olimpiada¹³. Zwolnienie takie jest równoznaczne z uzyskaniem z danego przedmiotu najwyższego wyniku¹⁴.

Jednocześnie uprzejmie informujemy, że zgodnie z przepisami ww. ustawy o systemie oświaty, zwolnienie z egzaminu maturalnego z danego przedmiotu, następuje na podstawie zaświadczenia stwierdzającego uzyskanie przez ucznia lub słuchacza szkoły ponadpodstawowej tytułu odpowiednio laureata lub finalisty¹⁵. Zaświadczenie przedkłada się przewodniczącemu zespołu egzaminacyjnego¹⁶.

Przepisy ustawy o systemie oświaty dotyczą zatem tylko zwolnień z egzaminu maturalnego laureatów i finalistów olimpiad przedmiotowych oraz laureatów lub finalistów konkursów przedmiotowych o zasięgu wojewódzkim lub ponadwojewódzkim.

Podstawą przeprowadzania tego egzaminu są wymagania określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego z 2018 r.¹⁷. Egzamin maturalny sprawdza, w jakim stopniu absolwent spełnia te wymagania.

Zgodnie z przepisami obowiązującymi w roku szkolnym 2023/2024, egzamin maturalny jest przeprowadzany z przedmiotów obowiązkowych:¹⁸

- 1) języka polskiego – w części ustnej i w części pisemnej,
- 2) języka obcego nowożytnego – w części ustnej i w części pisemnej,
- 3) matematyki – w części pisemnej,
- 4) języka mniejszości narodowej (w przypadku absolwentów szkół lub oddziałów z nauczaniem języka mniejszości narodowej) – w części ustnej i w części pisemnej,

oraz zdający powinien przystąpić do egzaminu maturalnego przynajmniej z jednego wybranego przedmiotu dodatkowego na poziomie rozszerzonym (oraz może w danym roku przystąpić z nie więcej jak pięciu przedmiotów dodatkowych)¹⁹. Egzamin maturalny z przedmiotów dodatkowych jest przeprowadzany na poziomie rozszerzonym²⁰. Przedmioty dodatkowe, z których przeprowadzany jest ten egzamin określają przepisy § 8 rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 sierpnia 2022 r. w sprawie egzaminu

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 stycznia 2002 r. w sprawie organizacji oraz sposobu przeprowadzania konkursów, turniejów i olimpiad (Dz. U. z 2020 r. poz. 1036, z późn. zm.).

¹¹ Przeprowadzonych zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 22 ust. 2 pkt 8 ww. ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

¹² O którym mowa w art. 44zzw ww. ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

¹³ Zgodnie z art. 44zzh ust. 1 ww. ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

¹⁴ Art. 44zzh ust. 6 pkt. 5 ww. ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

¹⁵ Zgodnie z art. 44zzh ust. 2 ww. ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

¹⁶ O którym mowa w art. 44zsz ust. 3 ww. ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

¹⁷ Określonych w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz. U. poz. 467).

¹⁸ Zgodnie z art. 44zsd ww. ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

¹⁹ Zgodnie z art. 44zsd ust. 4 i 5 ww. ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

²⁰ Zgodnie z art. 44zze ust. 2 ww. ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

maturalnego²¹. W obowiązującym wykazie nie został wymieniony przedmiot *wychowanie fizyczne* – cele kształcenia i treści nauczania określone zostały dla niego tylko dla poziomu podstawowego.

Odnosząc się natomiast do postulatu dotyczącego *likwidacji biurokracji*, Ministerstwo Edukacji Narodowej wyjaśnia, że sposób prowadzenia przez szkołę dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzaje dokumentacji, która powinna być prowadzona w szkole, a także zakres informacji, które powinny być uwzględnione w poszczególnych dziennikach zajęć - reguluje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji²².

Przepisy ww. rozporządzenia jednoznacznie i konkretnie wskazują katalog dokumentów i zakres zawartych w nich niezbędnych danych. Jednocześnie należy podkreślić, że odpowiedzialność za właściwe prowadzenie i przechowywanie dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej ponosi dyrektor szkoły, który decyduje, czy i jakie ewentualnie dokumenty – poza obowiązkowymi wymienionymi w ww. przepisach – będą w szkole wymagane. Obowiązki związane z dokumentowaniem działań szkoły i nauczycieli powinny być nakładane na te podmioty w sposób racjonalny, tzn. w zakresie koniecznym. MEN projektując przepisy prawa ze szczególną rozwagą przygotowuje zmiany dotyczące zakresu i sposobu obowiązkowego dokumentowania działań szkół i nauczycieli, ograniczając je do niezbędnego zakresu. Ponadto wszystkie zmiany wprowadzane w przepisach prawa – również dotyczące dokumentowania – poddawane są uzgodnieniom i konsultacjom społecznym.

W celu odbiurokratyzowania pracy szkół i placówek we wrześniu 2021 r. wprowadzone zostały zmiany m.in. w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego. Zrezygnowano z dwóch form nadzoru pedagogicznego: ewaluacji i monitorowania. Zmiana ta istotnie wpływa na zmniejszenie obciążenia nauczycieli pracą związaną z przygotowaniem i udziałem nauczycieli w niektórych formach nadzoru pedagogicznego, inną niż prowadzenie zajęć z uczniami.

W szkołach często sporządzana jest dokumentacja, której tworzenia nie wymagają przepisy prawa. Działania te z reguły wynikają z przyjętych w danej szkole uregulowań wewnętrznych bądź przyjętej praktyki.

W piśmie z 16 listopada 2021 r., o sygn.: DKO-WNP.4092.108.2021.EL Ministerstwo przekazało dyrektorom szkół i placówek oraz ich organom prowadzącym zestawienie przykładów dotyczących tworzenia w szkołach dokumentacji niewymaganej przepisami prawa, z sugestią, aby pracownicy pedagogiczni (dyrektorzy szkół i nauczyciele) sami zweryfikowali potrzeby kontynuowania dotychczasowej praktyki „generowania” dokumentów, których obowiązek tworzenia nie wynika wprost z przepisów prawa. Należy podkreślić, że powyższy materiał (dotyczący przykładów tworzenia w szkołach dokumentacji niewymaganej przepisami prawa) był opracowany we współpracy z kuratorami oświaty i jako rezultat wspólnych działań został przekazany również tymże

²¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 sierpnia 2022 r. w sprawie egzaminu maturalnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 2534, z późn. zm.).

²² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. poz. 1646, z późn. zm.).

organom nadzoru pedagogicznego, w celu ujednoczenia wymagań i oczekiwań wizytatorów dotyczących prowadzonej w szkołach i placówkach dokumentacji.

Ponadto, w związku z postulatem dotyczącym *naprawy systemu edukacji włączającej*, uprzejmie wyjaśniamy, że Ministerstwo Edukacji Narodowej prowadzi systematyczne działania ukierunkowane na podnoszenie jakości edukacji włączającej i efektywne opowiadanie na zróżnicowane potrzeby rozwojowe i edukacyjne dzieci i uczniów.

Już obecnie jednostki systemu oświaty zobowiązane są do odpowiedniej organizacji procesu kształcenia, wychowania i opieki, aby je realizować.

W tym celu w przepisach prawa²³ określono szereg rozwiązań, które umożliwiają dostosowanie kształcenia do potrzeb konkretnego dziecka.

Wśród nich należy wymienić m.in. możliwość objęcia pomocą psychologiczno-pedagogiczną²⁴, rozpoczęcia obowiązku szkolnego wcześniej lub później niż rówieśnicy²⁵, realizacji indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego²⁶, przedłużenia kształcenia na poszczególnych etapach edukacyjnych²⁷, dostosowania wymagań edukacyjnych do indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia²⁸ czy dostosowania formy egzaminu zewnętrznego lub warunków jego przeprowadzenia.

Z możliwości dostosowania wymagań edukacyjnych korzystają nie tylko uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, ale także inni uczniowie, u których taka potrzeba została rozpoznana przez nauczyciela lub stwierdzona w opinii wydanej przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną. Wśród nich dużą grupę stanowią uczniowie ze specyficznymi trudnościami w nauce, a także uczniowie szczególnie uzdolnieni.

Nawet jeśli u ucznia nie została rozpoznana potrzeba dostosowania wymagań edukacyjnych, to nauczyciel jest zobowiązany do indywidualizowania pracy na lekcji z każdym uczniem. Program nauczania, który jest realizowany z daną klasą, powinien być dostosowany do potrzeb edukacyjnych wszystkich uczniów tej klasy, wśród których mogą się znaleźć i uczniowie, którzy są szczególnie uzdolnieni i uczniowie z trudnościami w nauce. Nierzadko jest tak, że ten sam uczeń jest zarówno szczególnie uzdolniony w jednej dziedzinie, a w innej ma trudności w nauce. Oznacza to, że wsparcie powinno uwzględniać jego indywidualne zróżnicowanie potrzeb.

²³ W ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r. poz.900 , z późn. zm.), ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2022 r. poz. 2230, z późn.zm.) oraz rozporządzeniach wydanych na podstawie tych ustaw.

²⁴ Na podstawie art. 1 pkt 5 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2020 r. poz. 1280) oraz rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 2499).

²⁵ Art. 36 ust. 1 i art. 38 ust. 1 i 2 ww. ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.

²⁶ Na podstawie art. 127 ust. 3 ww. ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe oraz § 6 rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. z 2020 r. poz. 1309).

²⁷ Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2024 r. poz. 80).

²⁸ Zgodnie z art. 44c ww. ustawy z dnia 7 września 1991 r. oraz rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 2572).

Ministerstwo Edukacji Narodowej prowadzi działania wspierające nauczycieli w zakresie sposobu realizowania podstawy programowej w zespołach zróżnicowanych pod względem potrzeb uczniów, m.in. w zakresie zastosowania metod dydaktycznych o potwierdzonej naukowo skuteczności, wykorzystania nowych technologii oraz zróżnicowanych materiałów dydaktycznych, a także stwarzania warunków jej efektywnej realizacji w praktyce np. poprzez wykorzystanie strategii projektowania uniwersalnego do tworzenia przestrzeni uczenia się bez barier w dostępie dla uczniów z różnymi potrzebami oraz wprowadzania racjonalnych dostosowań, jeśli jest taka potrzeba²⁹.

Ministerstwo Edukacji Narodowej stopniowo zwiększa dostępność do nauczycieli specjalistów³⁰. Wdrożone w 2022 r. standardy określają minimalny wymiar zatrudniania nauczycieli specjalistów w ogólnodostępnych i integracyjnych przedszkolach, szkołach oraz zespołach tych przedszkoli i szkół. Przepisy te określają też sposób wyliczenia etatów, w zależności od liczby dzieci lub uczniów w przedszkolach i szkołach. Po rozpoczęciu wprowadzania standardów zatrudnienia nauczycieli specjalistów w przedszkolach i szkołach, zatrudnienie nauczycieli specjalistów w roku szkolnym 2022/2023 wzrosło o ponad 47 tys. etatów specjalistów, tj. o ok. 26 tys. etatów więcej w porównaniu z rokiem szkolnym 2021/2022. Zakłada się, że dzięki wprowadzonym przepisom w 2024 r. liczba etatów nauczycieli specjalistów wzrośnie do 54 tys.

Nauczyciele specjaliści mogą korzystać z szerokiej oferty szkoleniowej przystępując do projektu pn. "Szkoła dostępna dla wszystkich". Projekt realizowany jest we współpracy Ministerstwa Edukacji Narodowej z Instytutem Badań Edukacyjnych i UNICEF w latach 2023-2025.

Projekt ukierunkowany jest na podniesienie kompetencji nauczycieli specjalistów w zakresie udzielania wsparcia dzieciom i uczniom z uwzględnieniem zróżnicowania ich potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, w tym dzieciom i uczniom będącym uchodźcami z Ukrainy, a także integrowania zróżnicowanego środowiska w klasie/szkole. Podniesienie kompetencji nauczycieli odbywa się poprzez zaangażowanie środowiska akademickiego w proces doskonalenia zawodowego tej grupy. W ramach projektu realizowany jest komponent badawczy i ewaluacyjny, a wyniki otrzymane w rezultacie tych działań będą służyć wytworzeniu praktyk sprawdzonych empirycznie (*evidence – based*) wzmacniając w ten sposób system dostępnej i włączającej edukacji dla wszystkich.

Bezpośrednimi beneficjentami projektu są nauczyciele specjaliści (1120), nauczyciele przedszkoli i szkół (11 200) oraz pracownicy naukowcy uczelni i przedstawiciele organizacji pozarządowych. Beneficjentami końcowymi projektu są dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym, w tym dzieci uchodźców i dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Planowane jest dotarcie do ok. 30 000 dzieci w trakcie realizacji projektu, a po stopniowym włączaniu wyników projektu do systemu, obejmie on wszystkich uczniów formalnych placówek przedszkolnych i ogólnokształcących.

Zakres merytoryczny szkolenia obejmuje pięć programów przygotowanych przez 36 ekspertów, przedstawicieli uczelni oraz organizacji pozarządowych, którzy przygotowali materiały, w tym studia interwencji w zakresie 5 programów tematycznych:

Program 1. Wdrożenie do praktyki szkolnej metod diagnostycznych wspierających pomoc psychologiczno-pedagogiczną

²⁹ <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/129091/ModelDostepnejSzkoły.pdf>

³⁰ Wprowadzonych przepisami art. 2 ustawy z dnia 12 maja 2022 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2022 r. poz. 1116).

Program 2. System wsparcia edukacyjno-specjalistycznego uwzględniający zróżnicowane potrzeby uczniów podczas zajęć lekcyjnych.

Program 3. Ochrona zdrowia psychicznego, zapobieganie zaburzeniom psychicznym dzieci i młodzieży oraz oddziaływanie edukacyjno-specjalistyczne skierowane do uczniów

Program 4. Prowadzenie działań integracyjnych uczniów i ich rodzin z doświadczeniem migracji, w tym uchodźców z Ukrainy

Program 5. Budowanie pozytywnego klimatu szkoły/przedszkola³¹.

We wrześniu 2023 r. została zakończona realizacja dwóch projektów związanych z projektowaniem specjalistycznego wsparcia placówek specjalnych dla przedszkoli i szkół ogólnodostępnych³². W projektach została opracowana koncepcja specjalistycznego centrum wspierającego edukację włączającą (SCWEW) oraz został zrealizowany pilotaż wdrożenia tego modelu do praktyki edukacyjnej. Pilotaż został przeprowadzony w formie udzielenia grantów na utworzenie 23 SCWEW, które objęły wsparciem 160 przedszkoli oraz szkół ogólnodostępnych wszystkich etapów edukacyjnych.

W styczniu 2024 r. do MEN został przekazany raport końcowy pn. „Monitorowanie i ewaluacja Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW)”. Z pilotażu wdrożenia i w raporcie zostały sformułowane wnioski i rekomendacje, które są obecnie analizowane, a następnie zostaną wdrożone do praktyki szkolnej.

W pierwszym kwartale 2024 r. rozpocznie się projekt w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS), w którym sieć SCWEW będzie rozwijana. Docelowo ma powstać 285 SCWEW we wszystkich 16 województwach oraz rozwijana ma być działalność Centrum Koordynującego utworzonego w Ośrodku Rozwoju Edukacji. Projekt będzie bazował na wynikach ww. pilotażu.

W grudniu 2023 r. został również zakończony pilotażowy projekt pn. „Asystent ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (ASPE)”³³. Celem projektu była poprawa dostępności usług edukacyjnych dla dzieci i uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami, którzy doświadczają ograniczeń w samodzielnym funkcjonowaniu na terenie przedszkola, szkoły, w tym w przedszkolach i szkołach niepublicznych. Działania pilotażowe miały za zadanie zweryfikować założenia pracy asystenta przez okres jednego roku szkolnego. Na podstawie opracowanych wniosków, wynikających z weryfikacji założeń, zostały wypracowane:

- 1) rozwiązania na rzecz uruchomienia w przedszkolach, szkołach usług asystenckich,
- 2) charakterystyki grupy dzieci uczniów, do której powinny być skierowane usługi asystenckie,
- 3) standardy usług,
- 4) rekomendacje rozwiązań prawnych niezbędnych do włączenia stanowiska asystenta do systemu oświaty,

³¹ Więcej informacji o programie na stronie: <https://asa.ibe.edu.pl>

³² Projekty realizował Ośrodek Rozwoju Edukacji latach 2019 - 2023, <https://www.ore.edu.pl/category/projekty-po-wer/opracowanie-modelu-scwew/opracowanie-modelu-scwew-aktualnosci/>, <https://www.ore.edu.pl/category/projekty-po-wer/pilotazowe-wdrozenie-modelu-scwew/pilotazowe-wdrozenie-modelu-scwew-aktualnosci/>

³³ <https://asystentspe.pl/>

- 5) opis kwalifikacji rynkowej pn. „Asystowanie dziecku uczniowi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi”.

Zaplanowane działania umożliwią w dalszej kolejności podjęcie prac zmierzających do przygotowania kadry asystentów dzieci i uczniów oraz stworzenia mechanizmów finansowania usług asystenckich. Wnioski i rekomendacje wynikające z raportu zostaną uwzględnione w procesie wdrożenia ASPE do praktyki szkolnej.

W styczniu 2024 r. do MEN został przekazany kolejny raport z realizacji „Projektu innowacyjno-wdrożeniowego w zakresie oceny funkcjonalnej”, w którym opracowano i zbadano modelowe rozwiązania na rzecz świadczonego lokalnie międzysektorowego wsparcia dla dzieci, uczniów i rodzin na podstawie metodyki oceny funkcjonalnej z wykorzystaniem Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania Niepełnosprawności i Zdrowia – ICF³⁴.

Realizowane przez uczelnie na zlecenie Ministerstwa³⁵ zadanie miało na celu przeprowadzenie badań naukowych, na bazie których zostały opracowane modele rozwiązań, które pozwolą na efektywne zarządzanie lokalnym wsparciem w wymiarze międzysektorowym. W projekcie powstały również narzędzia do wdrażania ww. celów oraz przygotowanie kadr w tym zakresie. Wypracowane rozwiązania zostały sprawdzone w wybranych 36 powiatach. Efektywność przygotowanych modeli oraz samego ich wdrażania została poddana badaniu naukowemu, a całość procesu badawczego została poddana ewaluacji. Produkty powstałe w wyniku realizacji ww. zadania zostały przekazane do MEN i będą podstawą do tworzenia rozwiązań oraz zmian legislacyjnych w zakresie wsparcia dziecka, ucznia i rodziny w proces włączania społecznego i edukacyjnego.

Ponadto MEN rozpoczął wspólnie z SGH realizację projektu w ramach FERS³⁶ „Przygotowanie kompleksowego wsparcia poradni psychologiczno-pedagogicznych (dalej PPP)”, w którym wspólnie z PPP oraz ich organami prowadzącymi mają zostać wypracowane założenia zmian niezbędnych dla poprawy jakości świadczonego przez te instytucje wsparcia (z wykorzystaniem wniosków z ww. projektów). Wypracowane zmiany będą później wdrażane w ramach projektów towarzyszących.

Od 1 kwietnia 2024 r. planowane jest rozpoczęcie projektu pn. „Przygotowanie systemu informatycznego wspierającego poradnictwo psychologiczno-pedagogiczne”, który będzie realizowany przez Centrum Informatyczne Edukacji w partnerstwie z MEN. Celem projektu jest stworzenie systemu informatycznego, wspierającego funkcjonowanie PPP. System będzie opracowywany we współpracy z wybranymi PPP i ma zawierać co najmniej: dostęp do narzędzi diagnostycznych oraz funkcjonalności wspierające funkcjonowanie PPP, w tym kontakt z osobami wspieranymi (np. elektroniczna rejestracja, elektroniczne teczkę osób wspieranych, kalendarze pracy specjalistów itp.).

Celem działań realizowanych przez MEN jest także zapewnienie odpowiednich kwalifikacji kadr pracujących w przedszkolach i szkołach, dobrze wykwalifikowanych kadr zapewniających wysoką jakość wsparcia i kształcenia dla dzieci i młodzieży. W 2022 r.

³⁴ <https://us.edu.pl/wydzial/wns/2022/06/30/projekt-innowacyjno-wdrozeniowy-w-zakresie-oceny-funkcjonalnej/>

³⁵ Projekt powstał we współpracy uczelni: Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie.

³⁶ <https://fersdlaporadni.sgh.waw.pl/>

uruchomiona została I, a w 2023 r. – II, edycja bezpłatnych dla uczestników studiów podyplomowych na następujących kierunkach³⁷:

- 1) *Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcia rodziny* (I i II edycja);
- 2) *Praca w klasach zróżnicowanych pod względem potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów* (I i II edycja);
- 3) *Wspomaganie komunikacji językowej uczniów* (I i II edycja);
- 4) *Psychologia edukacyjna z przygotowaniem pedagogicznym* (II edycja);
- 5) *Pedagog specjalny w edukacji włączającej* (II edycja);
- 6) *Doradca rodziny* (I i II edycja).

Podnoszenie jakości kształcenia jest od lat jednym z priorytetów polityki oświatowej państwa. Mimo tego, nadal identyfikowanych jest wiele barier w praktycznej realizacji związanych z tym zadań w codziennej praktyce przedszkoli i szkół. Jak wskazują wyniki badań naukowych³⁸, właściwie zorganizowany, uwzględniający zróżnicowanie potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dzieci i uczniów, proces kształcenia oraz adekwatne wsparcie w rozwoju, wspierane działaniami strategicznymi na poziomie krajowym i lokalnym, przynoszą efekty wszystkim osobom uczącym się.

Studia podyplomowe są odpowiedzią na potrzeby przygotowania kadr do realizacji nowych zadań. Urzeczywistniają standardy przygotowania nauczycieli do praktycznej realizacji edukacji, rozumianej jako edukacja wszystkich uczniów, bez względu na charakter i specyfikę ich potrzeb edukacyjnych. W 2024 r. studia podyplomowe są kontynuowane.

Dodatkowo wyjaśniamy, że dyrektor kieruje szkołą, reprezentuje ją na zewnątrz i sprawuje opiekę nad uczniami, zarówno w wymiarze dydaktycznym, jak i wychowawczym³⁹. Dyrektor odpowiada za organizację pracy szkoły i za realizację zaleceń wynikających z orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego ucznia⁴⁰. Jest także zobowiązany do zapewnienia uczniowi uczącemu się w szkole ogólnodostępnej, warunków kształcenia uwzględniających jego indywidualne potrzeby i możliwości psychofizyczne, w tym wynikające z rodzaju niepełnosprawności. Jako kierownik zakładu pracy decyduje w sprawach zatrudniania nauczycieli i zwalniania.

Przepisy nie określają zasad przydzielania godzin zajęć nauczycielom współorganizującym nauczanie uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego. Nie jest więc wskazana maksymalna liczba dzieci lub uczniów przypadająca na jednego nauczyciela. Decyzję w tym zakresie podejmuje dyrektor szkoły, który powinien się kierować przede wszystkim wskazaniami zawartymi w orzeczeniach.

Jednocześnie informujemy, że w Ministerstwie Edukacji Narodowej trwają prace nad przygotowaniem zmian w podejściu do oceny potrzeb ucznia i udzielanego mu wsparcia. Istotnym wkładem będą wnioski z pilotażu prowadzonego w ramach „Projektu innowacyjno-wdrożeniowego w zakresie oceny funkcjonalnej”. Przygotowywane rozwiązania zakładają, że tak jak dotychczas, pierwszy etap rozpoznawania potrzeb uczniów w zakresie objęcia ich adekwatnym wsparciem będzie zadaniem nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych

³⁷ Realizacja zadań związanych z przygotowaniem kadr wynika ze: Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju z perspektywą do roku 2030; rządowego Programu „Dostępność Plus” 2018-2025 (Działanie nr 14. Kadry dla edukacji włączającej); Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030; Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030.

³⁸ M.in. *Edukacja włączająca w przedszkolu i szkole*, I. Chrzanowska, G. Szumski (red. nauk.), Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Seria Naukowa, t. 7, Warszawa 2019, s. 26-41, 40-107.

³⁹ Art. 68 ust. 5 ww. ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.

⁴⁰ Art. 68 ust. 1 pkt 1 i pkt 10 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.

i specjalistów w przedszkolu, szkole i placówce. W przypadku ucznia ujawniającego znaczące trudności z funkcjonowaniem prowadzona będzie pogłębiona ocena i wysokospecjalistyczna interwencja prowadzona w poradni psychologiczno-pedagogicznej, która będzie odpowiednio przygotowana, aby reagować na zgłaszane problemy. Równoległe poradnie psychologiczno-pedagogiczne prowadzić będą wsparcie w rozwoju przedszkoli, szkół i placówek oraz wzmacniania kompetencji nauczycieli i specjalistów w zakresie prowadzenia oceny funkcjonalnej, a także zapewnienia wszechstronnego wsparcia dzieciom/uczniom oraz ich rodzinom. W projekcie pilotażowym prowadzone są szerokie działania, w tym normujące kryteria przydziału dodatkowej osoby w procesie kształcenia i wychowania i określenia zakresu wsparcia jakie ma realizować dla ucznia. Pilotaż zakończy się w kwietniu 2024 r.

Z poważaniem

Jerzy Jakubczuk
Dyrektor
/ – podpisano cyfrowo/